

Faragó Béla

A HÁZASSÁG REFORMJA – FRANCIA MÓDRA

A nyugati országok mintegy tíz éve egymás után legalizálják a homoszexuális – leszbikus és meleg – házasságot, s így ez a többezer éves intézmény éppen azt a sajátosságát veszíti el, amely a két fél közötti nemi különbségeken nyugszik. Az olyan „kis” országok után, mint Hollandia, Belgium, Svédország, Norvégia, Portugália, Izland vagy Dánia, a „nagyok” – Kanada, Dél-Afrika, Spanyolország és Argentína – szintén csatlakoztak a folyamathoz. Franciaország, majd Anglia, Németország és az Egyesült Államok is beáll a sorba. (Ez utóbbiban egyes államok már jóváhagyták az egyneműek házasságát, 2013-ban pedig a kérdést 2009-ben még ellenző Obama elnök pálfordulásnak lehetünk tanúi.)

Ez a nyugati civilizáció alapvető változását jelenti, ami egyben hatalmas antropológiai forradalom is, és jelentős következményekkel jár majd a család, az utódnemzés, a gyermek helyzete, a leszármazás, a szülői lét és az utódok tekintetében – vagyis minden, eddig a házassághoz kapcsolódó területen. Ez a változás lényegében szimbolikus, hiszen sok országban a homoszexuális párok már eddig is köthettek élettársi szerződést, ami biztosítja az érdekelt felek jogait. Így elegendő lett volna ezt kibővíteni, a házasság intézményének „megbolygatása” nélkül. Azonban éppen ez a „szimbolikus” jelleg az, amit az egyébként kisebbségben lévő homoszexuális lobbil meg akar szerezni. A most zajló folyamat valódi paradigmaváltást eredményez, amely úgy változtatja meg alapjaiban a „házasság” fogalmát, hogy megfosztja minden, a férfi és nő közötti különbségre való utalástól.

A nyugati világnak a posztmodern érába való megérkezéseként is értelmezhető változás a legtöbb érintett országban nem váltott ki heves érzelmeket. Franciaországban azonban 2012 ősze óta széleskörű vita övezi a „Házasságot mindenkinek” című törvénytervezetet, amelyet a parlament két kamarája 2013 áprilisában fogadott el. A heves ellenérzés több területen is megnyilvánult: az egyházak és az értelmiségiek ellenséges hangon tiltakoznak; a tervezetet támadó vélemények elsöprő többségben vannak a támogatókkal szemben; a Párizsban tartott tüntetésen nyolcszázezren vettek részt, és a hétszáz ezer aláírással petíciót nyújtottak be.

Mindez külföldön nagy meglepetést váltott ki, ahol a franciaországi vitát egy érthetetlen „történelmi lemaradásként” értékelték. A New York Times szerint egy kissé egzotikus ellentmondásról van szó: „Franciaország egyszerre világi köztársaság, az emberi jogok bajnoka, valamint vallási gyökerekkel rendelkező tradicionális ország, amely dicsőíti a családi életet; a tüntetés és a vita itt nemzeti hobbinak tekinthető”. Mindemellett úgy tűnik, az élénk francia vitát a radikális változásokra és a házasság *mindenki* számára való megnyitásában rejlő, előre nem látható következményekre adott egészséges reakcióként kell értelmeznünk. Ez a reakció azt mutatja, hogy Franciaország valahol mélyen még

¹ Belgiumban 2004 óta a homoszexuális házasságok aránya az összes házasságkötés 5%-át teszi ki. Spanyolországban 2005 óta ez az arány 2%.

mindig az „Egyház idősebbik lánya” és a filozófusok hazája, ahol továbbra is érzékenyen reagálnak az emberiség sorsát érintő kérdésekre.

A francia vita tehát kihangsúlyozza, milyen jelentős változásokat eredményez a házasság intézményének *mindenkire* való kiterjesztése. Elsőként felhívja a figyelmet a történelmi „pillanat” azon jellemzőire, amelyek egy ilyen átalakulást lehetővé tettek (lásd a II. pontot). A felvetődő kritikai érveken keresztül megmutatja, milyen társadalmi és kulturális következményekkel jár majd ez az újítás (III. pont). Végül felfedi a kezdődő új évezred előtt, mit jelent az emberiség számára a homoszexuális házasság intézményesítése (IV. pont). Először azonban át kell tekintenünk, milyen konkrét változásokkal jár a házasság fogalmának megváltozása (I. pont).

I. A „Házasságot mindenkinek” velejárói

A heteroszexuális házasságot az emberi társadalmak azért hozták létre, hogy intézményi keretet adjanak annak a férfi–női biológiai köteléknek, amely utódnemzéssel biztosítja a leszármazottak, és mint olyan a társadalom, a nemzet és az egész emberi faj fennmaradását. Ez tulajdonképpen az egyetlen olyan tényező, amelynek révén az emberi gyengeség kihívás elé állítja az egyénnél mindig erősebb Halált.

Márpedig mostantól a házasságban élő homoszexuális párok is szerepet kérnek abban a „működési folyamatban”, amelyet eddig a heteroszexuális párok biztosítottak. Mivel természetüknél fogva meddőségre vannak ítélve, a homoszexuális párok a ma rendelkezésre álló mesterséges módszerekhez folyamodhatnak, hogy a fent említett célt elérjék.

Mindenekelőtt, az örökbefogadásnak köszönhetően ők is nevelhetnek gyermeket: adoptálhatják az egyik homoszexuális fél korábbi, heteroszexuális kapcsolatából született gyermekét, de egy elhagyott gyermeket is örökbe fogadhatnak. Ezen felül a párok még két eljárásához folyamodhatnak. Az egyik az ún. „asszisztált reprodukciós technika” (ART), melynek segítségével a lesbikus pár egyik és/vagy mindkét tagja beültetéssel, heteroszexuális aktus nélkül biológiai anyává válhat. A másik a „béranyság”, amely lehetővé teszi a férfi pároknak, hogy egy donor petesejt és saját vagy spermabankból származó spermával, béranya közreműködésével „szülővé” váljanak. Ezt a két különböző nemű egyén közötti természetes nemzési folyamat kiterjesztését segítő három lehetőséget – az örökbefogadást, az ART-t és a béranyságot – még nem minden olyan országban iktatták törvénybe, ahol a homoszexuális házasság már engedélyezett. Mindazonáltal burkoltan, de szükségszerűen megjelennek az új intézmény egyenlőségi törekvéseiben, hogy minden „házás” ember „szülő” akar lenni. Objektív szemmel nézve az említett folyamatok befogadása tehát elkerülhetetlen: globalizált világunkban elegendő csak egyetlen országban elérhetővé tenni ezeket az eljárásokat – amelyek több helyen már elfogadottak –, hogy a párok onnan kedvükre „szerezhessenek” gyermekeket. Azok a tervezetek, amelyek nem ismerik el e lehetőségeket – mint a francia törvénykezésé, amely az asszisztált reprodukciós technikák megvitatását későbbre halasztotta, és pillanatnyilag nem említi a béranyság bevezetését sem –, végül igazodnak majd a mesterséges eljárások teljes ská-

lájához (örökbefogadás, ART, béranyaság), hiszen ezek velejárói a „Házasságot mindenkinek” elképzelésének.

II. Történelmi pillanat: házasság mindenkinek

Húsz évvel ezelőtt még senkinek sem jutott volna eszébe, hogy felvesse a két férfi vagy két nő között megkötött házasság lehetőségét. Mitől lett ez most mégis elképzelhető? Az új jelenséget három ok együttállásával magyarázhatjuk: az orvosi technológiák fejlődésével, a genderelmélet (*gender theory*) és az egyre erősödő egyenlőségi törekvések terjedésével.

(*Orvosilag irányított reprodukció*) A múlt század közepéig az emberiség fennmaradásának biztosítóka gyakorlatilag egy „természetes” biológiai mechanizmus volt: a férfi és a nő közötti szexuális egyesülés, amelyre az orvostudománynak nem volt befolyása (amennyiben eltekintünk a „házi”, veszélyes és tiltott terhességmegszakításoktól). Néhány többé-kevésbé hatékony, empirikus módszeren kívül a társadalmak csak erkölcsi, intézményi és jogi területen tudták szabályozni a születéseket – például úgy, hogy megpróbálták a szexualitást a házasság keretein belülre korlátozni. A modern orvostudomány éppen ezen a biológiai „sorsszerűsége” tudott enyhíteni: először a fogamzásgátlással, amelynek segítségével szabályozni tudták a születéseket, és így a nők felszabadultabbak lettek. Később pedig az egyre nagyobb mértékben irányított reprodukció nyitott teljesen új távlatokat.

E technológiáknak köszönhetően már nincs szükség a férfi és nő közötti szexuális kapcsolatra ahhoz, hogy gyermek szülessen. Persze az emberiség fennmaradásának biztosítása érdekében szükség van egy hím- és két nőnemű elemre (a spermára) és két nőneműre: egy petesejtre, valamint egy kilenc hónapig „rendelkezésre álló” anyaméhre. Ha ezek az elemek – amelyek harmadik, többé-kevésbé névtelen és/vagy fizetett féltől származhatnak is – megvannak, akkor nincs többé szükség arra, hogy egy pár két nemileg különböző egyénből álljon, és közöttük nemi aktus jöjjön létre. Így az asszisztált reprodukciós technikák és a béranyaság segítségével a nem heteroszexuális párok előtt is megnyílik a szülővé válás útja. Ezáltal lehetővé válik, hogy a „kétapukás” vagy „kétanyukás” családok javára kizárják a más nemű harmadik felet a szülő-gyermek kapcsolatból – tehát abból az egymást követő generációk közötti kötelékből, amely az emberi faj folytonosságának egyetlen záloga, és az egyén elkerülhetetlen halála elleni küzdelem egyedüli lehetősége. A technológiák és az azokat mindig követő piac (amely szükségszerűen teret nyer még azokban az országokban is, amelyek korlátozni akarnak egyes eljárásokat) homályossá teszik a hím- és a nőnemű elemek szerepét a reprodukció folyamatában. A szexuális aktus elválasztása a gyermeknemzéstől oda vezet, hogy az utódok életrehívásáról mindenki kénye-kedve dönt.

Végeredményben tehát az orvosi technológiák fejlődése a gyakorlatban teszi lehetővé a nemileg azonos személyek közötti házasság intézményesítését, akik így családot alapíthatnak, és biztosíthatják egy új generáció befogadását. Ezen orvosi irányítás jelen perspektívái – a klónozás, a mesterséges méh, a férfiterhesség és a kérésre végrehajtott

genetikai módosítások – aggasztó és előre nem is sejthető távlatokat nyitnak, amelyek idővel „divatjamúlttá” vagy „elavulttá” tehetik az emberiség hagyományos ivaros szaporodását, és három egyszerre létező, de egymással össze nem járó embercsoportot hoznak létre: lesznek kortalan szépfiúk, mogorva amazonok és „vén hívó” heterók.

(*A genderelmélet*) Ezekkel az orvosi technológiákkal egy időben (ideértve a fogamzásgátlást is, amely megszabadította a női szexualitást a nem kívánt terhességektől) új emberfilozófiai irányzat is megjelenik: a *gender theory*. Ez visszautasít minden, a biológiai nemiséghez kapcsolódó determinizmust olyannyira, hogy azt állítja: mindenki a lehető leghababban választhatja meg, milyen jellegű szexuális életet él. Az elmélet így tehát közvetlenül támadja azt a több mint kétezer éves görög-római és zsidó-keresztény antropológiai paradigmát, amely a férfi és nő közötti különbségnek alapvető fontosságot tulajdonít megváltoztathatatlan természeti adottságként és mint az ember egyetlen lehetőségeként arra, hogy szembenézzen azzal a radikális végességgel, amely elé halandósága és rejtélyes nemi különbözősége állítja.

A *gender theory* a nemek közötti egyenlőségért küzdő feminista mozgalmakban született. Első, szociológiai indíttatású változatának célja az volt, hogy eltörölje a férfiak és a nők közötti társadalmi különbségeket, amelyeket egyedül a nemi eltérés igazol, és lényegében a patriarchális hatalmak hoztak létre. Azzal, hogy minden szexusnak előírták a „nemének” megfelelő normákat, értékeket és viselkedésmódokat, azzal, hogy a társadalmi hierarchiában alacsonyabb szintre helyezték a „nőiséget”, és a nőknek a „domináltak” helyét kellett elfoglalniuk, létrejött a nemiségen alapuló diszkrimináció férfi és nő között. Míg a *szexus* biológiai adottságból ered, a *nem* olyan társadalmi megkülönböztetés, amely minden szexushoz előre meghatározott szerepet társít, és amelyet egyébként a természetben ma semmi nem igazol. Ahogy Simone de Beauvoir írta, „az ember nem születik nőnek” (ideértve a társadalmi szerepet mint „nemet”), „hanem azzá válik” (a patriarchális dominancia társadalomra gyakorolt nyomása alatt).

A genderelmélet első irányzata tehát megkérdőjelez minden olyan „természetes” tényezőt, amellyel hagyományosan a férfi–női szerepmegosztást magyarázzák, többek között az archaikus társadalmakban (ahol a fizikai erőnlét igazolja a férfiszerepeket, az anyasághoz és a háztartáshoz kapcsolódó tennivalók pedig a nők hatáskörébe tartoznak). Bár a férfiak és a nők biológiailag továbbra is különbözőnek születnek, ennek az eltérésnek – egy igazságos civilizációban – társadalmilag semlegesnek kellene lennie: semmilyen hierarchia, semmilyen alárendeltségi viszony nem állhatna fenn a két szexus között.

A kezdeti genderelmélet keretei között maradnak azok a differencialista feministák, akik csak a női egyenlőséget akarják elérni, de nem tagadják, hogy a „női” jellegzetes különbséget mutat a kifejezetten „férfias” jellemzőivel szemben. Mindazonáltal ez az első irányzat könnyen teret enged annak az elképzelésnek, amely végül a biológiai nemből eredő teljes determinizmus tagadásához vezet. Valójában ha a biológiai nem bármely társadalmi megnyilvánulása a dominanciához köthető determinizmus eredménye, akkor megállapíthatjuk, hogy a szexus önmagában semmit nem jelent, és semmire sem kötelez. Így már csak olyan *szexuális gyakorlatok* lesznek, amelyek vagy továbbra is a társa-

dalmilag „formatált” nemiség meghatározottságának vannak alárendelve, vagy ettől elvonatkoztatva, teljesen öndeterminált egyéni gyakorlattá válnak – minden biológiai és/vagy társadalmi meghatározottságtól függetlenül. Ettől kezdve az egyént nem a biológiai szexus (férfi vagy nő), hanem a szexualitás (homo-, hetero-, bi-, transz- vagy teljesen *queer*, azaz bizarr, instabil és fantáziáló) határozza meg, vagyis az, hogy mi módon „használja” a testét, s ez kizárólag saját szabad akaratától függ.

A nők felszabadítási törekvéseiből eredő genderelmélet tehát oda vezet, hogy szélsőséges változata, a *queerelmélet* azt terjeszti, a nemek között nincs is különbség: a biológiai eltérés csak véletlenszerű, egy jelentéktelen testi tulajdonság, amelynek kezelése szigorúan egyéni döntésen alapul. Társadalmi szempontból tehát a különböző szexualitástípusokat teljesen egyenlőnek kell tekinteni. De még ennél is messzebb lehet menni: vannak olyan erős érvek, amelyek arra irányulnak, hogy az egyén meghatározásában ne játsszon szerepet a szexuális különbség, amely mindig is alárendeltség forrása lehet. Ez az elgondolás tehát tagad minden férfi és nő között lévő különbséget, és azért küzd, hogy a társadalom eltörölje a megkülönböztetés minden olyan formáját, amely a nemi eltérésre utal. Végsősoron az az elképzelés is felmerülhet, hogy a gyermek nemének megjelölése a születési anyakönyvben az egyén későbbi szabadságjogának megsértése, mivel az implicit módon sugallt nemi determinizmus befolyással bírhat későbbi döntéseire.

A genderelmélet tulajdonképpen helyettesíti a „természetes” szexuális identitást a „szexuális irányultsággal”, amelyet mindenki kedvére választ meg: véletlenszerűen, kénye-kedve szerint, fantáziáinak megfelelően, vagyis teljesen szabad akaratából. A társadalomnak el kell ismernie ezeket az egyéni szexuális választásokat, anélkül, hogy azokra bármilyen nyomást gyakorolna, és el kell fogadnia azt is, hogy minden lehetséges választás jogszerű. Így az iskolában tartózkodni kell attól, hogy a gyermekeket beskatulyázzák a nemi szerepekbe, nem kell többé átadni a csak lányoknak vagy a csak fiúknak megfelelő viselkedésmódokat, valamint meg kell tanítani nekik, hogy minden szexuális „irányultság” egyenlő, akármennyire kisebbségben is van.

A genderelmélet hívei mindenesetre úgy vélik, semmi ok nincs arra, hogy a házasság intézménye csak a heteroszexuális párok részére legyen elérhető. Főleg mivel – amint azt már láthattuk – az orvosi technikák (ART, béranyaság) már a homoszexuális pároknak is lehetővé teszik, hogy a generációk reprodukciójában részt vegyenek azáltal, hogy gyermekeket „szereznek” maguknak.

(*Szenvedélyes egyenlőségtudat és diszkriminációellenesség*) A közvélemény szemében a legnyomatékosabb érv a genderelmélet mellett a szenvedélyes egyenlőségi törekvésekből és a megkülönböztetés teljes visszautasításából ered. Napjainkban ezt a két követelményt a nyugati demokráciák széles körben elismerik.

Önmagában az egyenlőség elve csak olyan emberekre vonatkozik, akik azonos helyzetben vannak: ez esetben ugyanolyan jogok illetik meg őket, vagyis egyenlő módon kell őket kezelni. Viszont amennyiben helyzetük különböző, az egyenlőség elve nem jöhet szóba. Ennek értelmében, ha a házasság két különböző nemű ember kapcsolatát jelenti, akkor két azonos nemű egyén (tehát akik nincsenek nemi szempontból különböző

helyzetben) az egyenlőség nevében nem várhatja el, hogy lehetőséget kapjon a házasságkötésre. Mindazonáltal az orvosi technikák és a gondolkodásmód változásának következtében a szexuális megkülönböztetés jelentősége viszonylagossá vált, és az egynemű pároknak a házasság intézményéből történő kizárását elítélik azok, akik ezt a párok közötti egyenlőség megcsorbitásaként értelmezik. Az ő szemükben a kirekesztés indokolatlan és bűnös homofób megkülönböztetésnek tűnik, amely igazságtalanul bélyegez meg egy szexuális kisebbséget.

A „Házasságot mindenkinek” támogatóinak érvei – melyek mellesleg eléggé gyengék² – két elven alapulnak. Az első az egyenlőtlenség megszüntetése (ezért lett a francia törvénytervezet neve: „Házasságot mindenkinek”), a második az igazságtalan, homofóbia által motivált megkülönböztetés elleni küzdelem. Ez a követelés tehát úgy jelenik meg, mint az „emberi jogok” kiterjesztése, és mint egy eddig kirekesztett „szexuális kisebbség” elismerése a társadalom által. Ehhez hozzájön még néhány baloldali progresszív érv: Franciaország „késésben” van a többi, „előrehaladott” országhoz képest; „reakciós”, mert ragaszkodik az „előítéleteihez”, és nem fogadja el a társadalom átalakulását, amelyben az emberek szabadabb és kevésbé tradicionális erkölcsöket követelnek. Valamint „maradi”, mert nem vesz tudomást a család modernkori változásairól, amelynek mai modellje sokrétű és szétbontott, egyszülős, újraalakult, egynemű szülős vagy sokszülős.³ Végső érvként pedig felhozzák a szeretetet – hagyjuk szeretni azokat, akik szeretik egymást –, amely az érzelmek nevében szentesíti az intézményi korlátok lebontását.

III. Az új törvény előre látható következményeivel szembeni kritikák

A tiltakozások ellenére baloldali többségű nemzetgyűlés és szenátus különösebb nehézség nélkül elfogadta a törvényt.

Ez azonban nem teszi semmissé azt a számos kritikát, amit a jogszabály kiváltott, és amelyeket a következő módon csoportosíthatunk: a) antropológiai és társadalmi következmények bírálata; b) családra és a szülői létre gyakorolt hatások; c) a leszármazásra és a gyermekekre gyakorolt hatások vizsgálata.

Mielőtt azonban ezekre a témákra rátérnénk, előre kell bocsátanunk, hogy a vita résztvevői igyekeztek elhatárolódní mindenfajta homofób megnyilvánulástól vagy bármilyen, a homoszexualitásra irányuló értékítélettől. A megfogalmazott kritikáknak nem céljuk, hogy megkérdőjelezzék az egynemű párok azon kívánságát, megfelelő jogi keretek között élhessenek együtt – például egy biztosítékul szolgáló, kifejezetten rájuk vonat-

² Amennyiben nem vesszük figyelembe az antropológusok álláspontját, amelyről a későbbiekben lesz szó.

³ A családok szétbomlásának modern jelenségére utaló évrre, amelyről az új törvény is tudomást vesz, a válasz a következő: különbséget kell tenni aközött, hogy megfelelő intézkedéseket vezetnek be egy létező jelenség miatt, vagy hogy egy új családmodellt *a priori* határoznak meg, egy többé-kevésbé szétbomlott és gyenge családjelenséghez igazítva. A társadalom valójában nem tölti be megfelelően a szerepét, mivel erősíti a bizonytalanságot és az erkölcsi normák hiányát.

kozó polgári szerződés révén. Az elkövetkezőkben elemzendő kritikai ellenvetések megfogalmazóinak az okoz gondot, hogy a házasság intézményét a törvényhozás úgy bolygatta meg, hogy annak lényege teljesen megváltozik.

a) *Antropológiai és társadalmi következmények*

Ezen a téren a vita dichotomikus formában jelentkezik: a „megrögzött” antropológusok többsége támogatja a törvénytervezetet, míg a szót emelő filozófusok zöme lázadzik az előre látható antropológiai következmények miatt.

Az antropológusok szemében,⁴ akik a minden normatív viselkedésmódot visszautasító pozitívizmus zászlaja alatt sorakoztak fel, a társadalmak történelme azt mutatja, hogy „az emberiség örök idők óta új házassági és utódlási formákat talál ki”. Ezeket a formákat az hozza közös nevezőre, hogy összeillesztik a Természetet és a szaporodás biológiai folyamatát a Kultúra társadalmi mechanizmusával, amely a nyelv szimbolikus erejével intézményesíti az emberi élet természetes alaptényezőjét. Márpedig az úgynevezett „primitív” társadalmakban a biológiai szülőknél – akik mindig és szükségszerűen kizárólagosak, hiszen a gyermeknemzés egyedül általuk lehetséges – sokkal szélesebb körben jelennek meg a „társadalmi szülők”: a gyermek nemcsak „igazi” apját szólítja „apának”, de annak összes fiútestvérét is. Még az is előfordulhat, hogy egy meddő asszonyra férfiként tekintenek, aki „megnősülhet”, és feleségétől, akit férfival megtermékenyített, gyermeke születhet. A család csak később, a történelmi és „modern” társadalmakban vált „nukleáris” egységgé, melynek alapját a biológiai szülők jelentik, elválaszthatatlanul a „társadalmi szülőktől”. Ebből a szempontból a házasság mostanában végbemenő átalakulásával – mely elfogadja a homoszexuális házasságot – a társadalmi szülői lét újra előtérbe kerül. A biotechnológia segítségével fogant gyermek szüleit a társadalom „iktatja be”, és az antropológusok úgy vélik, ugyanolyan jól helyt állnak majd társadalmi szerepükben az oktatás és a gondoskodás tekintetében, mint a biológiai szülők a „modern” társadalmakban, ahogy azt eddig tőlük már megszokhattunk. Ezek a szakemberek mindenesetre azon az állásponton vannak, hogy a végső döntés mindig társadalom kezében van, és hogy korunk társadalma gond nélkül alkalmazkodik majd az egynemű szülőkhöz, amennyiben az individualizmustól, az orvosilag irányított szaporodástól és a genderrelmélettől áthatott világ alakulása úgy kívánja.

Erre a pozitív hozzáállásra két dolog cáfolhat rá. Egyrészt nem biztos, hogy a társadalom fejlődése oly mértékben folytonos, ahogy azt elképzeljük, és lehetséges, jelenleg egy mély szakadásnak lehetünk tanúi. Másrésztől egyáltalán nincs biztosíték arra, hogy az előre jelzett társadalmi átalakulás valóban jó lesz az emberiségnek. Amennyiben nem az, hangot kell adnunk nemtetszésünknek, hogy elkerülhessük azt.

⁴ Például Françoise Héritier és Maurice Godelier. Vö. *L'humanité n'a cessé d'inventer de nouvelles formes de mariage et de descendance* [Az emberiség állandóan új házassági és utódlási formákat talál ki, interjú Maurice Godelier-vel], *Le Monde* 2012. november 17.; *Mariage pour tous, les arguments des anthropologues et des philosophes* [Házasságot mindenkinek – az antropológusok és a filozófusok érvei], *La Croix* 2012. december 13.

Az első ponttal kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az antropológusok magyarázata a „társadalmi találékonyagra” vonatkozó feltételezésen alapszik. Ennek lényege abban áll, hogy számos lehetőséget kínál a társadalmak központi problematikájának, a Természet és a Kultúra intézményeken keresztül való összeillesztése problematikáját. Amennyiben viszont eltekintünk a férfi–női nemi különbségektől, a házasságot jelenleg övező problémák alapjában véve abban nyilvánulnak meg, hogy a Természet szerepe teljesen semmissé válik, s így az a veszély fenyeget, hogy az nyomtalanul eltűnik az emberi valóságból. Manapság *szakadás* megy végbe az ember és a világ között: a Természet már csak alapanyagokat biztosít – petesejtet, spermiumot, „bérelhető” anyaméhet –, amelyeket szakemberek, és kereskedelmi érdekeltségek hasznosítanak. Többé már nem a Természet jelenti az emberi élet szubsztanciáját, amelyet intézményi keretek között is meg kellene jeleníteni. A társadalmi berendezkedés alapelemeiből tehát hiányzik ezentúl a szexuális különbség és a nemek egymást kiegészítő jellege, vagyis az emberi lét természetes adottságai. Ma már a technikai lehetőségeket (kínálattot) és az egyén utód-nemzés nélküli szülői létre való igényét (keresletet) kell a társadalom számára „összeillesztetni”. Márpedig a kínálatot és a keresletet a piac kapcsolja össze: az antropológusok által előrejelzett „új házassági és leszármazási formák” oda vezetnek, hogy a test és „termékei” szabad kereskedelmi áruvá válnak. Magától értetődik, hogy a javában „baloldali” elkötelezettségű antropológia nem ilyen távlatokra tervez.⁵

Ezen a ponton kapnak erőre azok az érvek, amelyek azt hirdetik, hogy a „Házasságot mindenkinek” törvény következtében beinduló antropológiai változások nem igazán előnyösek az emberiség számára.

Először is: megfoszthatjuk-e központi helyüktől a nemi különbségeket jelentősebb kár nélkül? Hiszen éppen ezek a különbségek és azok kiegészítő jellege teszi lehetővé az emberiség két „összetevőjének”, hogy egy „kreatív” testi egyesülés során találkozzanak, így biztosítva folyton megújuló fennmaradásunkat. Tény, az orvosi technológiák segítségével ma már nem szükséges, hogy mindkét nem egyidejűleg működjön közre a fajfenntartásban. Azonban javára válik-e az embernek, ha ezt a kivételes technikai lehetőséget az állam társadalmi normaként szentesíti? Egyben olyannyira elfogadottá teszi, hogy mellette a heteroszexuális kapcsolat jelentősége akár el is kophat, és csak egy lesz a sokféle bevett gyakorlat közül? Nem kellene-e az embernek mégis ragaszkodni létének „természetességéhez” és az abból eredő szimbolikához? Még azelőtt, hogy elmerül féktelen fantáziájának „meddő végtelenségében” és fokozatosan eltávolítja saját létezésének értelmétől, amely az élet kiteljesedésének egyetlen valódi forrása. Vajon a heteroszexualitás csak egy szexuális „irányultság”, egy egyszerű „gyakorlat”, amely semmilyen mélyebb emberi tartalommal nem bír? Nem éppen egy, kifejezetten az emberi létre jellemző ismertetőjéről van itt szó, amely túlmutat minden egyéni „választáson” azzal, hogy ontológiai tartalommal tölti meg a létezést és így kijelöli az ember helyét a

⁵ Ebben a tekintetben, az ingyenes adományok (petesejt vagy sperma), amelyekhez Franciaország annyira ragaszkodik, végül megadják magukat az erős piaccal szemben: az interneten már elérhetők olyan katalógusok, amelyekben kiválaszthatók az adományozók jellegzetes tulajdonságai, és így megnyílik az út az eugenetika előtt.

világegyetemben? Elképzelhető, hogy ugyanígy tekintsünk a homoszexualitásra, amikor az mindig is megmarad az „azonosság” szűk keretei között, és lemond arról, hogy megismerje az emberi lét tőle eltérő másik felét?

Ahogy Jean-Pierre Batut, Lyon városának segédpüspöke hangsúlyozta, a házasság mindenkire való kiterjesztése antropológiai szempontból azt feltételezi, hogy a nemi különbségek „többé már nem képesek strukturálni az emberiséget”.⁶ Az emberiség többé már nem férfiakból és nőkből áll, hanem homoszexuálisokból és heteroszexuálisokból: ilyen feltételek mellett az új törvényt nem egy mellékes reformként, hanem valódi társadalmi változásként kell értelmezni.

Gilles Bernheim, Franciaország korábbi főrabbija egyik fontos írásában (amelyet maga XVI. Benedek is idézett) kifejtette, hogy itt valójában „két világnézet áll szemben egymással”: a genderelméleten alapuló, a szexuális különbségek eltörlését hirdető elgondolás, illetve a férfi–nő egymást kiegészítő jellegét elfogadó tradicionális, biblikus felfogás. Ez utóbbi azonban nem egy egyszerű változó, amit a világ „fejlődése” a modern ember igényeinek megfelelően módosíthat. Ellenkezőleg, az „emberiség antropológiai alkotmányáról” van szó: „előbb–utóbb mindenkinek fel kell ismernie, hogy az emberiség két alapvető eleméből csak egyet birtokolhat, a másik számára mindig is elérhetetlen marad. A nemi különbözőség tehát létünk végességének látható jele. Nem lehetek egyszerre minden, ami emberi [...] Az emberiség csak úgy határozható meg, ha a két nem egyszerre van benne jelen.” Így „nemi identitása folytán minden ember túlmutat önmagán”, és „egyfajta transzcendenciába kerül [...] Önmagán túl is kell gondolkodni és fel kell ismerni [...] a másikat, az elérhetlent.” A szexuális másság és a férfi–nő kiegészítő jellege végsősoron nemcsak emberi létünk jellegzetes tulajdonsága, hanem az Isten és az ember közötti kapcsolat metaforája is. Ugyanakkor ezt a szemléletet, amely az ember helyét az alapján határozza meg, ami túlmutat rajta, de amely ezzel egyidőben lehetővé teszi a spirituális elmélyülést is, a genderelmélet radikálisan megkérdőjelezi. Követői „a homoszexuális házasságot trójai lóként fontosabb céljaik elérésére használják: hogy megtagadják a nemiséget, eltöröljék a szexuális különbségeket és olyan irányultságokkal helyettesítsék őket, amelyek kívül esnek a »természetes adottságokon«, és végül is lerombolják társadalmunk heteroszexuális alapjait”.⁷

Bertrand Vergely ortodox filozófus alaposan feltárta, mivel fenyegeti civilizációnkat ez az új hozzáállás. Az új orvosi technikákat és technológiákat (ezek mindenki számára, igény szerint biztosítják a szülői léte) egyfajta *prométheuszi önhittség*ként értelmezi, amely „minden jogászai és technikai »mesterkedést« igazol, hogy lehetővé tegye a lehetlent” (mivel két férfi vagy két nő nem képes gyermeket nemzeni). Ezáltal előkészít egyfajta „humán fikciót”, „transzhumanizmust”, amely az Egyesült Államokban „módosított emberiség” néven egyre nagyobb teret nyer. Ez „halált és örületet sugall” – mondja a teológus. „A házasság mindenkire való kiterjesztésében annak a lehetősége is benne van,

⁶ *Vous avez dit ouverture?* [Nyitásról beszéltek?], Le Figaro 2013. január 5.

⁷ *Mariage homosexuel, homoparentalité et adoption* [Homoszexuális házasság, egynemű szülők és örökbefogadás], www.crif.org/fr/tribune/mariage-homosexuel-homoparentalit%C3%A9-adoption-ce-que-lon-oublie-souvent-de-dire/33000.

hogy a vérfertőzés, a többnejűség és a többférjűség többé már nem lesznek megtiltva.” Amennyiben a nemi különbségek jelentik a „fejlett élet alapját”, a genderelmélet térhódítása súlyos fenyegetést jelent: az „életet manipuláló »bűvészinások« öngyilkos hajlamú tevékenysége” arra irányul, hogy lehetetlenné tegyen mindenfajta metafizikát és transzcendenciát. Az itt látható transzhumanista elgondolás tehát nem vesz tudomást az „emberi életet irányító alapvető törvényekről”, mert el akarja hitetni önmagával, hogy „minden lehetséges, minden elrendelhető és minden feltalálható”. Vergely ugyanakkor úgy véli, hogy „az élettel szemben nem szabad csalni, különben megbosszulja magát, és halál alakjában tér vissza közénk. De akkor az életet nem az értelmén, hanem a szenvedésen keresztül ismerjük majd meg.”⁸

Valójában tehát az egyházak és a filozófusok azt kifogásolják, hogy a házasság destabilizációja áthágja az emberi létezés törvényeit. Azt az antropológiai rendellenességet ítélik el, amely semmibe veszi az emberi lét végességét, amely mesterséges biológiai manipulációval akar kitérni ezen végesség elől. És amely rendellenesség ugyanakkor önmagát fosztja meg attól az egyetlen lehetőségtől, hogy ezt a végességet magasabb szintre emelje a férfi és a női léten keresztül, ami a ténylegesen emberi termékenység egyetlen forrása.

b) A családra és a szülői létre gyakorolt hatások

A mindenki számára elérhető házasság pragmatikus szempontból számos kérdést vet fel a szülői létre és a családra vonatkozóan. A törvény támogatói az egyenlőség nevében a következő módon érveltek: mivel már vannak olyan egynemű párok, akik gyermeket nevelnek,⁹ miért ne részesülhetnének az egynemű szülők a heteroszexuális párokkal egyenlő jogi elbírálásban?

Xavier Lacroix katolikus teológus úgy véli, hogy a két helyzet közötti jogi egyenlőtlenséget az igazolja, hogy a homoszexuális párt nem egy apa és egy anya alkotja. Az ilyen családban felnövő gyermeknek két apja vagy két anyja van: „az egyenlőtlenség nem a törvényből ered, hanem abból a helyzetből, amelybe a két felnőtt a gyermeket kényszeríti. Nem a társadalom feladata, hogy ezt az egyenlőtlenséget eltörölje [...] Kissé cinikus az a viselkedésmód, amely a törvény megreformálásával akarja magát igazolni: nem változtathatjuk meg a leszármazás és a család meghatározását csak azért, hogy néhány ezer homoszexuális párnak kedvezünk [...] A »Házasságot mindenkinek« szlogen azt feltételezi, hogy a házasság egy a fogyasztói javak közül, amelyekhez mindenkinek joga van.”¹⁰

Nem szabad megfeledkeznünk arról az évről sem, amely az intézményi keretek az egynemű szülők felé való megnyitását a gyermek iránt érzett szeretettel igazolja. A szeretet azonban nem igazolhat mindent – ha így lenne, szülők, testvérek házasodhatnának

⁸ Bertrand VERGELY: *Après la science-fiction, voici la famille-fiction* [Család-fiction a science-fiction után], Figaro Magazine 2013. február 8.

⁹ Becslések szerint ma Franciaországban 40 000 gyermek él egynemű szülős családban.

¹⁰ *Les homosexuels veulent entrer dans la norme en la subvertissant* [A homoszexuálisok a szabványokat felforgatva akarnak megfelelni a normáknak], Le Monde 2012. október 27.

egymás közt a szeretet nevében –, és ráadásul a szülők szerepe nem korlátozódik egyedül a szeretetre. A heteroszexuális szülők, a közvetlen leszármazáson keresztül, nemzedéki kötelekeket adnak tovább gyermekeiknek, valamint saját párkapcsolatuk szolgál bizonyítékul a nemi – aszimmetrikus és heterogén – különbségekből eredő (széles értelemben értendő) „termékenység” hatékonyságára. Olyan nélkülözhetetlen elemekről van itt szó, amelyeket csak két „konkrét” szülő és a közöttük végbemenő biológiai nemzési „modell” biztosít és ad tovább. A szülői lét tehát nem korlátozódhat csupán a gyermeknevelésre – az egyetlen olyan szerepre, amelyet az egynemű párok is képesek betölteni. A biológiai és testi szempontok nem zárhatók ki a szülői létből, és a társadalmi szülői létet nem lehet (és nem szabad) teljesen elválasztani a biológiai szülőségtől. Ez válasz arra a lényegében megcáfolhatatlan érvre, mely szerint az egynemű párok zöme valószínűleg jobb szülő (lesz), mint sok méltatlan „biológiai” szülő, akiktől az igazságszolgáltatás vagy a szociális ellátás megvonja szülői feladataikat. Ezek a tények azonban nem indokolják az egynemű szülői lét legalizálását, amely az előbbieken felsorolt, nem feltétlenül csak nevelési, szerepeket nem képes betölteni.¹¹

Összességében az egynemű szülői lét nem képes betölteni azt a szimbolikus szerepet, amelyet a tradicionális szülőséghez társítanak. Sylviane Agacinski filozófus teljesen érthetően megfogalmazza: „A kérdés az, mit jelent ez a helyzet a gyermeknek [...] akinek két anyja vagy két apja van. Vajon ez a »halmozás« azt jelenti, hogy két apa helyettesíthet egy anyát? Vagy két anyja betöltheti az apa feladatát? Egy harcos lesbikus, aki nem akar apa szereplőt bevonni párkapcsolatába, így nyilatkozott egy magazinban: »Nem akarok egy apával vesződni csak azért, hogy anya lehessen.« Vajon itt nem arról van szó, hogy virulensen tagadják a két nem végességét és tökéletlenségét? Itt felmerülhet az attól való félelem, hogy két azonos nemű szülő azt szimbolizálja, önmaguk és gyermekeik szemében is, hogy eltörlődik a korlátozás, melyet az egyik nem a másiknak jelent – az a határ, amelyet a szeretet nem törölhet el.”¹² Új megnyilvánulását láthatjuk itt tehát annak, miként tagadják a jogi mesterkedések és az orvosi technológiák „varázslatai” az emberi létezés lényegét. Meghamisítják a szeretet jelentését, amely nem a lehetetlen hajszolása, hanem lehetőség az önmegvalósításra egy kapcsolaton belül, a különbségek radikalitásának köszönhetően.

Végül, ha pragmatikus szempontból vizsgáljuk a helyzetet, az egynemű szülői lét számos gyakorlati nehézséget okoz. Többek között megbolygatja a szülőséghez kapcsolódó szókészletet, és azokat a jogi szövegeket is, amelyek erről szólnak: az „apa” és az „anya”

¹¹ Christian Flavigny pszichiáter és pszichológus szerint „a nevelés a családi élet felszíne [...] amely minden jóindulatú felnőtt számára elérhető. Az egyenes ági leszármazás a családalapítás egyetlen valódi módja, az a szabályozó tényező, amely okán az emberölés és a vérfertőzés tiltott dolognak minősül” (*Adoption par les homos: pourquoi les disciples de Freud disent non* [Örökbe fogadnak a melegek: miért mondanak nemet Freud tanítványai?], Le Figaro 2012. október 3.).

¹² *Deux mères = un père?* [Két anyja = egy apa?], Le Monde 2013. február 3. Vö. még Xavier LACROIX: *Une parenté hors génération?* [Generációkon kívüli szülői lét?], Le Figaro 2012. október 25. A cikk szerzőjének az egynemű szülőség legalizálása jogfilozófiai kérdést vet fel: vajon a jognak „csak a feladata, hogy biztosítsa az egyén szabadságát és egyenlőségét, vagy az is hatáskörébe tartozik, [...] hogy a bizonyos alapvető emberi javaknak támaszt adjon a társadalomban? [...] Ugyanakkor a szülők között fennálló nemi különbségek, valamint a születés és a leszármazás közötti folytonosság is részét képezi ezeknek a javaknak.”

terminusokat, melyek számos törvényben szerepelnek, a „szülők” kifejezéssel kell helyettesíteni vagy kiegészíteni. Másfelől, azokban az országokban, ahol az egynemű szülőség már létezik, eddig nem látott és meglehetősen visszataszító jogi konfliktusok léptek fel a biológiai és a „társadalmi” szülők között. Egy brit nő, akinek férje spermát adott egy leszbikus párnak, bíróság előtt követelte a gyermeket azzal az indokkal, hogy a férj spermája a „házassági javak” részét képezi (a keresetet a bíróság elutasította). Egy belga béranya csalást követett el, mert fizetségért több párnak is gyermeket ígért; vagy előfordult, hogy a szülés után a „megrendelő” pár visszautasította a béranya által világra hozott gyermeket.¹³

c) A gyermekek helyzete

A gyermekek helyzetével kapcsolatban is számos kritika merült fel. Ha abból indulunk ki, hogy most is vannak gyermekek, akik egynemű szülős családban élnek, felmerül a kérdés, vajon jogilag normatívvá kell-e tenni ezt a helyzetet. Azaz legyen-e mindenkinek „gyermekhez való joga”, amelyet a törvény állapít meg és biztosít?¹⁴

Két követelmény lép itt színre: egyrészt a *gyermek saját joga*,¹⁵ másrészt a *gyermekhez való joga* azoknak, akik nem természetes úton szeretnének gyermeket, és e vágyuknak a felnőttek közötti egyenlőség és a non-diszkrimináció jegyében adnak hangot. Márpedig nemcsak ezen jogok háttérének törvényessége kétséges, hanem mindenképpen figyelembe kell vennünk azt is, hogy a gyermek legmagasabb rendű érdeke mint olyan szemben áll az egynemű szülők gyermekhez való jogával.

Vizsgáljuk meg először a homoszexuálisok gyermekhez való jogát. Ha ők gyermeket szeretnének maguknak, harmadik fél segítségével kell kérniük. Míg a heteroszexuális szülők életet adnak, addig a homoszexuálisok mások segítségével „gyártott” életet felelt akarnak diszponálni. Így, a *gyermekhez való jog* következményeként, a gyermek a fogyasztói javak kategóriájába kerül. A kérdés ezután már csak az lesz, van-e létjogosultsága annak, hogy a gyermek ennyire asszimilálódjon a tárgyakhoz, és az emberi lény helyett csupán birtokká váljék.¹⁶

¹³ *Mariage gay: à l'étranger, l'imbroglia des nouvelles familles* [Melegházasság: bonyodalmak külföldön az új családok körül], Le Figaro 2012. november 12.

¹⁴ Természetesen a már létező helyzeteket nem szabad figyelmen kívül hagyni. Épp ellenkezőleg, meg kell találni az olyan jogi berendezkedéseket, amelyek megkönnyítik a benne élők életét. Ezzel szemben azzal, hogy ezeket a viselkedésmódokat toleráljuk, törvény által támogatjuk és így mindennapossá tesszük őket, felborítjuk a társadalom szimbolikus rendjét, és összezavarjuk azokat a nélkülözhetetlen viszonyítási pontokat, amelyek az új generációk megjelenését biztosítják.

¹⁵ Ezt a jogot erősen biztosítja a Gyermek jogairól szóló, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, mely szerint „minden, a gyermeket érintő döntésben a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban” (3. cikkely 1. pont).

¹⁶ A gyermekhez való jog támogatói azzal érvelnek, hogy a heteroszexuális pároknak is joguk van örökbefogadni, pedig ők sem biológia szülei „gyermeküknek”. Bertrand Vergely szerint ez az érv nem elfogadható. A heteroszexuális párok esetében ez a megoldás „enyhíti a meddőség” problémáját, míg a homoszexuális párok így akarják „megkerülni a lehetlent” (vagyis hogy a gyermeknemzés a szexuális különbségek

A gyermekhez való állítólagos jogot tehát tagadják mindazok, akik a gyermeket nem tárgynak, hanem jogokkal rendelkező egyénnek tekintik. Paul Thibaud filozófus, a tekintélyes *Esprit* magazin volt főszerkesztője úgy véli, hogy azok a homoszexuálisok, akik azt állítják, joguk van a gyermekhez, „visszaélnék hatalmukkal a következő generációval szemben, mivel saját örömük érdekében megfosztják a gyermekeket a kétnemű világszemléletet hirdető neveléstől”. A nem-biológiai szülőség homoszexuális hívei „eddig ismeretlen hatalommal ruházzák fel magukat a gyermekkel szemben, amelyet kizárólag saját választásukkal tudnak igazolni”. Vagyis „a gyermekre rákényszerített hatalmi kinyilatkoztatásról” van szó. A hatalommal való visszaélés abban nyilvánul meg, hogy egy pusztán szubjektív, kényelmi választás eredményeként „a gyermeket megfosztják a női vagy a férfi modelltől” az egzisztenciális tanulási folyamatban. Thibaud számára ez a hatalommal való visszaélés „elegendő indok arra, hogy ne fogadjuk el a meglegházasságot”, amelyet nem a hatásai alapján kell megítélni (amik egyébként nem szükségszerűen rosszabbak, mint sok más családi nehézség) – „a hatalommal való visszaéléskor nem a következmény számít, hanem az, hogy megmérgezi a cselekvést. Önmagát adja fel azzal, hogy azokat a helyzeteket létrehozza, amelyeket azután a törvénnyel szentesíteni akar. Arról van itt szó, hogy a gyermek elől eltitkolják a biológiai rokonságot, hogy egy másikba kényszerítsék.” A homoszexuálisok „csak azon az áron válhatnak szülővé, hogy a gyermeket saját kívánságuknak megfelelő helyzetbe kényszerítik”, és alaposan megbolygatják az új generációkhoz kapcsolódó szimbolikus rendet.¹⁷

Összegezve, ahogy Bertrand Vergely mondja, a gyermek „eszközzé válik annak a vágyának a beteljesüléséhez, amely meg akarja kerülni a természetet”. Ez a vágy veszélyes eugenista félresikláshoz vezethet, amennyiben „katalógusból választhatjuk meg” gyermekeink tulajdonságait, ahogy ez ma már lehetséges is. Így mindenfajta leszármazás teljesen megváltozik: a társadalmi szülők törekvései a „tökéletes gyermekekre” irányulnak,¹⁸ és nem lesz gondjuk arra, hogy a „szülői léthez” köthető nemzessel átadják a család genetikai örökségét is, valamint az sem lesz fontos, hogy létrehozzák azt a bizonyos családi „azonosságot”, amely mintegy záloga a szülők és a gyermekek közös hovatartozásának egy biológiai és kronologikus szubsztrátumhoz.

Ami – másodsorban – a gyermek jogait illeti, ezekről soha sem esik szó a törvény támogatói körében. Pedig „a gyermek mindenek felett álló érdeke” értelmében az egész helyzet elbírálását innen kellene kezdeni. A gyermek jogait minden esetben előnyben kell részesíteni a gyermekhez való joggal szemben.

Az egynemű szülőség gyermekekre gyakorolt hatásaival kapcsolatban természetesen számos pszichológus is hangot adott aggályainak (egyértelmű, hogy ők véleményüket a heteroszexuális családösszetételre alapozzák). Valójában milyen helyet tölt be az „Ödi-

jelenléte nélkül is végbemenjen). A két helyzet azonban „nem helyezhető ugyanarra a szimbolikus síkra”: az második eset „a *prométheusz-i* fikció szférája”, míg az első nem hagyja el „az emberi valóság talaját”.

¹⁷ *Un abus de pouvoir des parents sur l'enfant* („Hatalmukkal visszaélnék szülők a gyermekekkel szemben”), *Le Monde* 2012. szeptember 28.

¹⁸ Melynek kritériumai egyébként vitathatóak: sztárokkal vagy sportolókkal való hasonlóság, „faj”-kiválasztás, esztétikai mérték stb.

pusz-komplexus” vagy az „apa törvénye” ezekben az új, egynemű családi formációkban? Hogyan lehet eldönteni egy homoszexuális pár esetében, ki az „apa”? A gyermekeknek nincs szükségük két különböző nemű szülőre? És jogunkban áll-e törvényesen megfosztani őket ettől akkor, ha ezt csak a felnőttek kényelme indokolja? A pszichoanalitikus Jean-Pierre Winter szerint „a gyermeknek szembe kell nézni egy nagyon nehéz kérdéssel, miszerint ő két olyan ember vágyának tárgya, akik nem képesek utódot nemzeni. Ilyen helyzetben hogyan tudja majd önmagát meghatározni?” Ezen felül, a gyermeknek szüksége van a nemi különbségekre, hogy saját strukturális helyét megtalálja. A gyermekpszichológus Pierre Lévy-Soussan úgy véli, hogy „ha a törvény elismeri, hogy két azonos nemű ember szülő lehet, az olyan, mintha azt állítanák, hogy a nemek közötti különbségek nem léteznek, vagy nem fontosak”, pedig még az apai és az anyai szerepek sem felcserélhetőek.¹⁹

A gyermek iránti vágy törvényesítése, mely a felnőtt vágyait részesíti előnyben, nem veszi tehát figyelembe *ipso facto* a gyermek jogait. Ugyanakkor rossz hatással van a gyermek közötti egyenlőségre is, mivel két kategóriát hoz létre: akiknek két apjuk vagy anyjuk van – és a többieket. Az előbbibe tartozók arra vannak ítélve, hogy „mások” legyenek, mint a többi, és elszenvedjék a helyzettel járó következményeket. Ahogy már Bertrand Vergely kifejtette, ezeknek a gyermekeknek valójában nem lesz joguk „valós származáshoz, csak egy *hiányos eredethez*, mivel esetükben az »apa« vagy az »anya« rubrika mindig üresen marad”. Márpedig „ne gondoljuk azt, hogy ez a helyzet semmilyen következménnyel nem jár majd azokra a »készen vett« gyermekekre nézve, akiket megfosztottak származásuktól”. Számos problémának és új betegség megjelenésének leszünk tanúi, mivel „a tüzzel játszunk, ha semmibe vesszük a természetet”, és tudatosan hozunk létre „gyökértelen árvákat”.

Vitathatatlan nevelési problémát vet fel, ha az apa–anya kettősség nem jelenik meg referenciaként a családon belül: nem az a kérdés, hogy az egynemű szülők jó szülők-e vagy sem, hanem hogy tudnak-e majd boldogan élni azok a gyermekek, akiknek leszámazása már *a priori* módosított. Nekik ugyanis rengeteg nehézséggel kell majd szembenézniük, amelyeknek gyökere, hogy olyan szülőkkel állnak kapcsolatban, akiktől nem származnak, és olyan környezetben nőttek fel, ahol a szexuális különbségek nem léteznek, vagy legalábbis megghiúsultak. Identitásuk kialakulása sem lehet zökkenőmentes: a tény, hogy a szülők egyike valójában a homoszexuális társ, csak megzavarja a gyermek gondolkodását, mivel elhomályosítja a leszámazását.

¹⁹ *Adoption par les homos: pourquoi les disciples de Freud disent non*. Ezzel szemben a homoszexuális házasságot támogató pszichológusok érvei meglehetősen következtelenek. Eszerint lépést kell tartani a család jelenlegi átalakulásával, amely valóban folyamatos változásban van, és az egynemű szülőktől eltérő másik nem szerepét más is betöltheti a gyermek környezetében. Elhárítják azt a veszélyt is, amelyet a szakma az újítás jegyében utasít el, mivel úgy vélik, hogy az új családoknak is megvannak az „eredeti adaptatív forrásai”, vagyis az „egynemű szülőseget egyfajta forrásként” kell értelmeznünk, „a családmodellek összességében pedig meg kell látnunk a társadalmat gazdagító és lehetőségeket biztosító tényezőket”. *Non, l'adoption par les couples gays n'est pas contraire à l'intérêt de l'enfant* [Nem, a meleg párok általi örökbefogadás nem áll ellentétben a gyermek érdekeivel], *Le Monde* 2013. február 8.

Az „egynemű szülőktől való leszármazás” tehát nehéz terhet ró az érintett gyermekekre, akikre rákényszerítettek egy sorsot, melyet csak egyes felnőttek nehezen indokolható, szeszélyes „gyermek utáni vágya” magyaráz. S amely így az érintettet rendkívül diszkriminatív helyzetbe hozza a többi gyermekkel szemben. Ezzel kapcsolatban egyébként érdekes paradoxont figyelhetünk meg: míg a közvélemény egyre nagyobb figyelmet fordít a Természetben jelenlévő ökoszisztémákra, emberi létünkben eredően ugyanakkor arra törekszünk, hogy minden, a Természetre irányuló referenciát kiiktassunk egy pusztán társadalmi szülőség és leszármazás érdekében.²⁰

IV. Konklúzió: a nyugati világ véglegesen berendezkedik a posztmodernizmusban

Annak ellenére, hogy az itt elmondott számos ellenvetésre valójában nem cáfoltak rá, a francia parlament befejezte a törvény szentesítésének folyamatát, bár fellebbezési eljárásra is sor kerül még az alkotmánytanácsnál. Úgy tűnik azonban, hogy a számos országban már legalizált, mindenki számára elérhető házasság valójában egy sokkal mélyebb átalakulást fejez ki, amely a posztmodern éraban jelentkező *Zeitgeist* megnyilvánulásaként értelmezhető. Azzal, hogy elfogadja ezt a törvényt, és egyéb hasonló tervezeteket is jóváhagy, mint például az eutanázia vagy egyes kábítószeres legalizálása, Franciaország tényleg „korszerű” társadalommá válik. Olyanná, amely fenntartás nélkül fejet hajt a posztmodernizmus előtt, és annak még a hétköznapi életet szabályozó intézményekben is helyet ad.

Tulajdonképpen egy, „a politikai antropológia” által motivált folyamat zajlik most, amely arra törekszik, hogy teljesen eltörölje az ember hagyományos meghatározásának még látható nyomait, és egyúttal letegyje egy teljesen új „civilizáció” alapjait. Hogy lásuk, mekkora horderejű ügyről van szó, röviden foglaljuk össze, mit is jelent a posztmodernizmus. Lényegében arról van szó, hogy eltűnnek azok a nagybetűs „vezérelvek”, amelyek a 18. század óta a modern társadalmak cselekedeteit irányították. Ide tartoznak az Értelem, a Felvilágosodás, a Humanizmus, a Fejlődés, a Forradalom, a Szocializmus, a Nemzet, a Jövő. A posztmodernizmus hívei már nem hisznek a *nagy elbeszélésekben*, amelyeket az iménti fogalmakkal összegezhethetünk: kizárólag az olyan egyéni *mesék* szintjén akarnak maradni, amiket mindenki maga alakít a jelenben, az öröm, az érzelem és a játékosság jegyében, még akkor is, ha a végkifejlet gyakran depresszió vagy szánalmat keltő szomorúság lesz. A hosszútávú elköteleződést megtagadó posztmodern szabadság semmiféle merevséget nem visel el: az egyén „light” és felszínes, számtalan identitással bír, tiszavirág-életű korszakokat él különböző elmosódott határvonalú csoportok tagjaként, és főleg el akar kerülni mindent, ami akadályozza, hogy ide-oda csapongjon az élet hullámzó tengerén.

A 20. század utolsó harmadában a modernitás paradigmája fokozatosan átadta a helyét „a mulandóság civilizációjának”. Az emberek gondolkodásmódjából fokozatosan

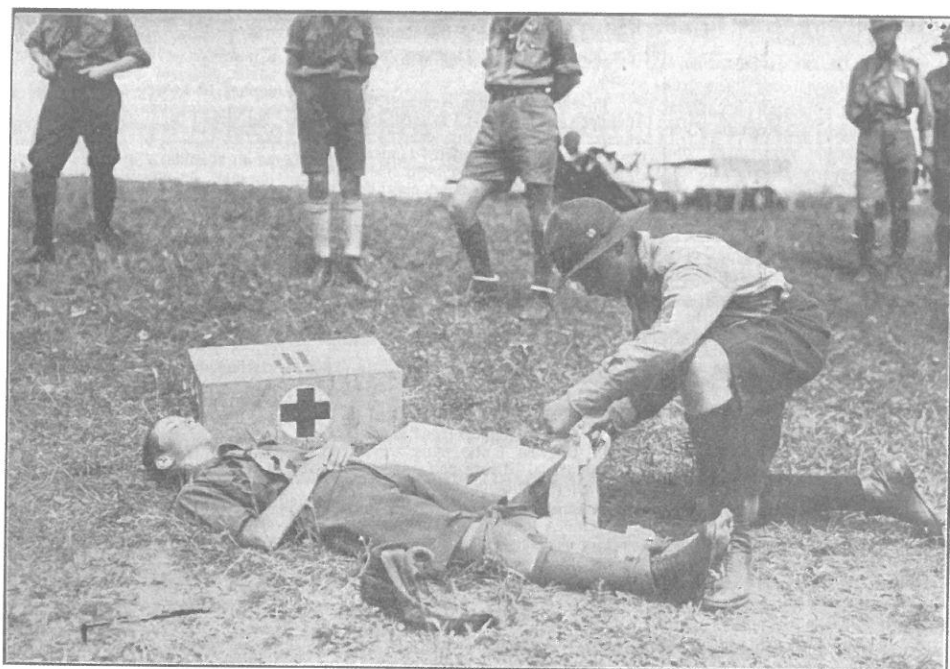
²⁰ Patricia MOWBRAY: *Adoption homoparentale: genre et confusion* [Egynemű szülő örökbefogadás: nemiség és zűrzavar], Le Figaro 2013. január 29.

kiszorultak a Felvilágosodás korának *nagy mozgatórugói*, valamint a Haladásba vetett hit, mivel ezek nem biztosítottak elegendő motivációt törekvéseiknek és cselekedeteiknek. Ezzel egyidőben azonban egészen az új évezred elejéig fennmaradt a nyugati, zsidó-keresztény és görög-római civilizáció *nagy alapító eszméje*, amely meghatározta azt az antropológiai „programot”, mely helyet kapott minden intézményünkben, polgárjogunkban, lélekfelfogásunkban, kultúránkban, csak úgy, mint az életről és a halálról alkotott elképzeléseinkben. Ebben a keretben az ember alapvetően kettős lény, férfias és nőies, és örökös „adósa” marad annak az „adománynak”, amelyet életnek nevezünk; tiszteltben kell tartania az élet csodáját és a halál misztériumát; létezését az ésszerűségnek megfelelően kell irányítania, és alá kell vetnie magát azoknak a normáknak, amelyek meghatározzák kötelességeit saját maga és mások irányában.

Márpedig az elmúlt évtizedben nyugati demokráciákban követett „politikai antropológia” ezt a több mint kétezeréves „alapzatot” támadja a posztmodernizmus eszköztárával. A genderelmélettel, amely az önrendelkezés ideológiájának nevében tagadja a nemi adottságokat, a kísérletezésekkel, amelyek fokozatosan teret engednek az orvosi manipulációnak többek között a reprodukció és a „megrendelésre végrehajtott” halál tekintetében. Valamint az önállóságról alkotott fantáziákkal, amelyeket a „magát létrehozó” ember talált ki, hogy kielégítse szeszélyeit és vágyait.

Ilyen tehát a világ „változása”, amely most a szemünk előtt zajlik. Ha van valami, amit ebben a kérdésben a franciák javára írhatunk: Franciaországban a mostani átalakulás sokkal erőteljesebb tiltakozásokat váltott ki, mint másutt.

(Varga-Tóth Rita fordítása)

Elsősegély-nyújtási verseny a Megyeri Nagytáborban (1926)

A Keleti pályaudvarnál mentőszolgálatot teljesítő cserkészek (1914 szeptembere)